ALBERTIANA 2017

Zakład Geomorfologii
Instytut Geografii i Rozwoju Regionalnego
Uniwersytet Wrocławski

14

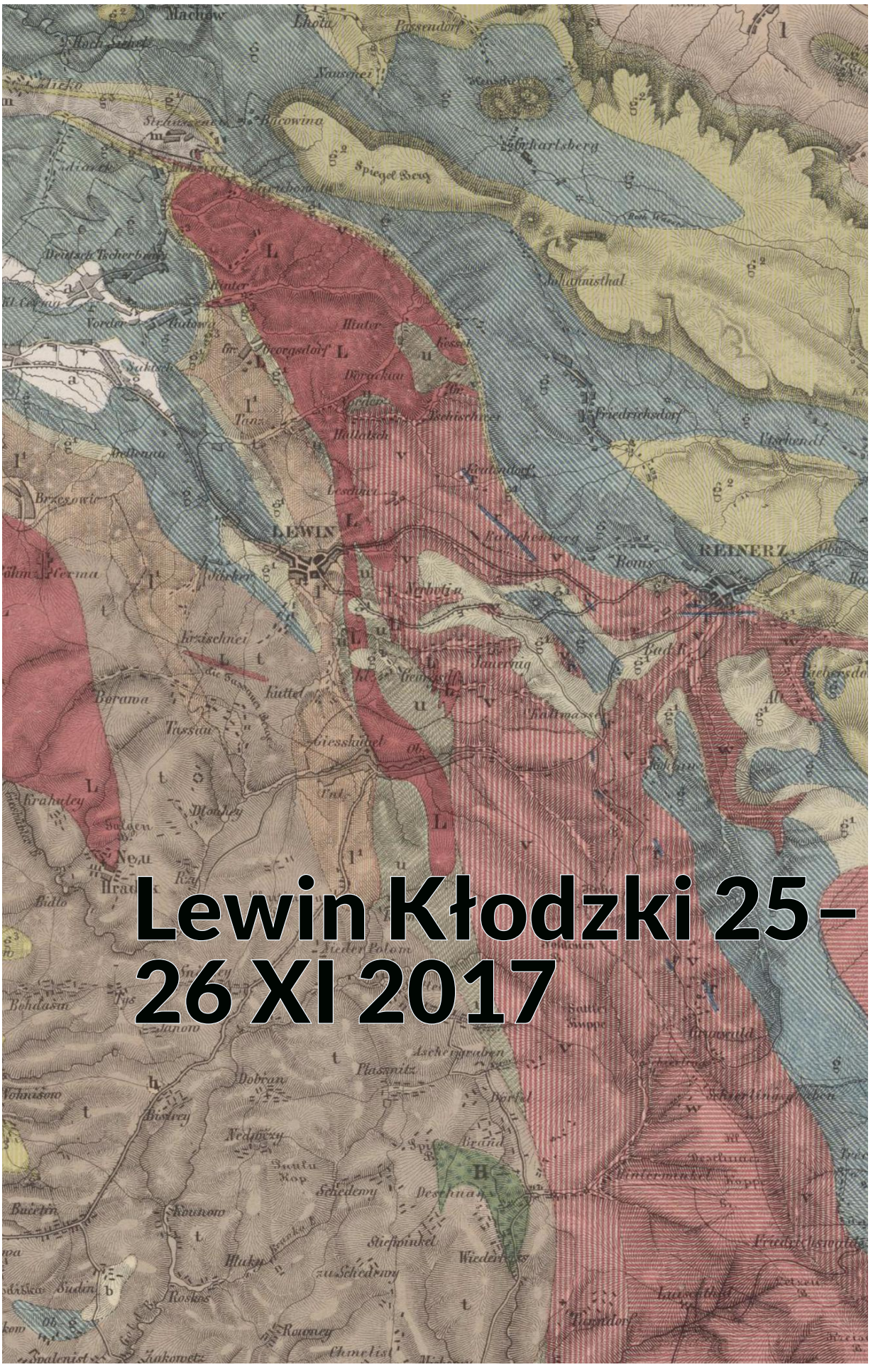

Lewin Kłodzki 25–26 XI 2017

Słowo Wstępne

Tym razem wstęp miał być o wspaniałościach Gór Stołowych, ale los zadecydował inaczej. Już pod koniec ubiegłego roku wybór miejsca na kolejny Dzień Geomorfologa padł na Łężyce położone po południowej krawędzi Gór Stołowych. Plan był prosty. Należało dojechać pociągiem do Kulina, a następnie działem wodnym dorzecza Łaby i Odry wejść na spłaszczoną kulminację Rogowej Kopy, aby zapoznać się z formami skalnymi tzw. „Sawanny Afrykańskiej". Potem wystarczyło zejść w dół do pierwszych zabudowań Łężyc, do ośrodka wypoczynkowego, oporządzić się i już można byłoby zaczynać geomorfologiczny wieczorek. Jednak, gdy już przyszło co do czego, to okazało się, że ten misterny plan legł w gruzach za sprawą braku komunikacji, a w zasadzie braku odzewu ze strony ośrodka, który wybralismy jako miejsce pobytu na czas XIV DG.

Należało zatem znaleźć miejsce awaryjne położone

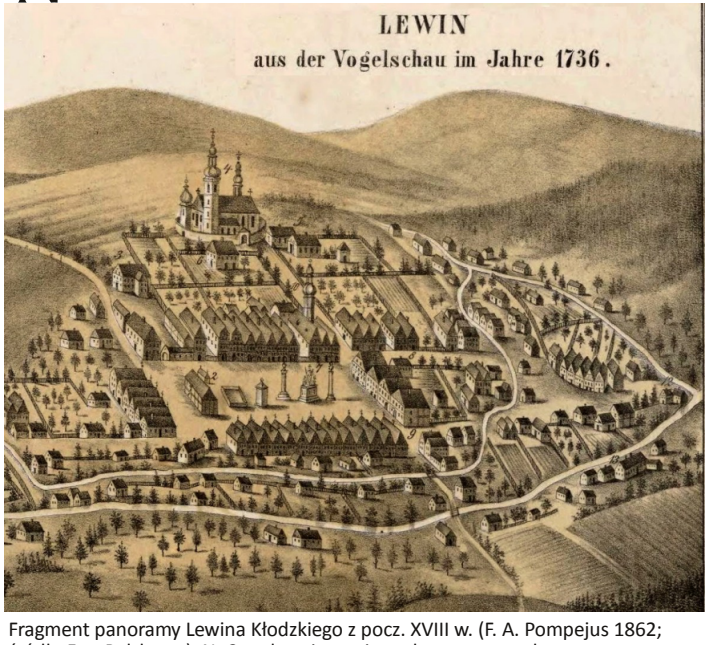

Fragment panoramy Lewina Kłodzkiego z pocz. XVIII w. (F. A. Pompejus 1862; źródło FotoPolska.eu). Nr 2 po lewej stronie rynku oznaczono browar.

w tej samej części Sudetów Środkowych. Ostateczny wybór padł na OW „Maria" w Miejskim Lasku koło Lewina Kłodzkiego. To miejsce położone w obrębie Wzgórz Lewińskich, między Dusznikami a Kudową, nieco na uboczu głównych tras turystycznych regionu, jest może mniej atrakcyjne niż Góry Stołowe, ale zapewnia bezpośredni dojazd koleją. Wyniesienie nad poziom morza nie jest tak znaczne, aby nawet pod koniec listopada pokonać trasę z okolic Dusznik Zdroju do Lasku Miejskiego. Choć są również i pewne obawy. Pierwszy „atak" zimy nastąpił już około 12-14 listopada br. Śnieg pojawił się nie tylko w Karkonoszach, Górach Izerskich czy Masywie Śnieżnika, ale według relacji PA – stałego uczestnika DG, który z nieznanych nam powodów dokonał wypadu do miejsca poprzedniego DG tj. do Kowalowej – zalegał również w okolicach Wałbrzycha (5 cm).

Jak zwykle zatem przy okazji DG należy wspomnieć o rokowaniach pogodowych na ostatni weekend listopada. Według różnych doniesień pogodowych, w czasie XIV DG w niższych piętrach Sudetów ma panować raczej pogoda typowa dla przedzimia: temperatury poniżej +10 °C, ale bez mrozu i raczej z opadami deszczu niż śniegu. Wszystko to jednak spekulacje, poza tym, że nasze doświadczenie z poprzednich Dni Geomorfologa uczy, że zimowa pogoda panuje często przed naszym świętem. Jak będzie tym razem? Jak pogoda dopisze to pewnie ładnie pod względem krajobrazowym i widokowym (np. z zamku Homole), a wieczorem po obowiązkowej sesji referatowej towarzysko i rozrywkowo.

Zamek Homole w Ludowem wg miedziorytu F. B. Endlera z 1804 r. Źródło: Zieliński A., 1991, Zamki dolnośląskie na dawnej rycinie. Zakł. Narod. im. Ossolińskich, Wrocław-Warszawa-Kraków.

Restauracja (obecnie OW „Maria") w Lasku Miejskim (południowa część Lewina Kłodzkiego) – pocz. XX w. Po prawej stronie kościół pw. św. Jana Nepomucena (źródło: https://dolny-slask.org.pl/).

Po przykrych doświadczeniach z Kowalowej (brak możliwości odtwarzania muzyki, chociaż sprzęt był), tym razem osoby tanecznie uzdolnione zadbają o przenośny, sprawny sprzęt audio. Liczymy również na to, że inny stały bywalec DG, tym razem zabierze ze sobą swój profesjonalny aparat fotograficzny …, jak również na to, że tym razem nie będzie spóźnialskich na poranny pociąg do Kudowy. Tory kręte, po drodze wiadkty i tunele, a TIRem do Lewina trudno byłoby się zabrać.

Z geomorfologicznym pozdrowieniem
Andrzej Traczyk
Wrocław, 14 XI 2017 r.

Na okładce Biuletynu fragment Geologische Karten vom Niederschlesischen Gebirge, 1:100 000, Lithographie, um 1865 (http://www.deutschefotothek.de/documents/obj/90010907)

Św. Albert – Patron Geomorfologów

Święty Albert Wielki (Albert z Kolonii, Albert z Lauingen, łac. *Albertus Magnus*) – biskup, doktor Kościoła, wspomnienie obchodzimy 15 listopada. Patron górników, studiujących nauki przyrodnicze i uczonych. Albert został beatyfikowany w 1622 roku natomiast świętym i doktorem Kościoła ogłosił go w 1931 roku papież Pius XI. Jan Paweł II w encyklice *Fides et ratio* nawoływał do myśli i powrotu do wielkiej tradycji scholastycznej Alberta Wielkiego, która w centrum stawia nie tylko Boga, lecz także rozum ludzki i jego możliwości poznawcze.

Albert – imię pochodzenia germańskiego, będące skróceniem formy Adalbert, ta zaś składa się z członu adal– szlachetny, dobry i beraht– błyszczący, lśniący. Całość może więc oznaczać – (mąż) słynący ze szlachetności, dobroci, doskonałości.

Boże, Ty sprawiłeś, że święty Albert stał się wielkim dzięki umiejętności godzenia ludzkiej mądrości z wiarą objawioną; daj, abyśmy w szkole takiego mistrza przez postęp wiedzy doszli do głębszego poznania i miłowania Ciebie. Przez Chrystusa Pana naszego.
Amen.

Program XIV Dnia Geomorfologa

Wyjazd z Wrocławia 25 listopada pociągiem Wrocław – Kudowa–Zdrój o godzinie 6.08. Wysiadamy, planowo ok. godziny 8.30 na stacji Duszniki Zdrój. Schodzimy do miasta i zwiedzamy zabytkowe centrum z Rynkiem oraz Młynem Papierniczym. Z Dusznik czerwonym szalkiem turystycznym do Ludowego i Zielonego i na Gomołę z ruinami wczesnośredniowiecznego zamku Homole. Dalej przez przełęcz Polskie Wrota (660 m) do Jawornicy (kopalnia łupka metamorficznego) i zejście do Jerzykowic Małych. Dalej doliną do Lasku Miejskiego i Ośrodka Wypoczynkowego "Maria". Całość trasy ok 9,5 km.

Po przybyciu do OW „Maria" (około godziny 13-14), zakwaterowaniu i obiedzie (ok. godz. 15) sesja z prezentacjami geomorfologicznymi i kwizami (jeden w ubiegłym roku zgłosił Kierownik Zakładu, czy będą jakieś inne tego typu atrakcje...?).

Sesja popołudniowa od godz. 17 — wystąpienia:

- A. Traczyk: „Rzeźba Wzgórz Lewińskich".
- P. Migonia: „Kongres Geomorfologiczny w Indiach".
- M. Józefczyk: „Jak fotografować geomorfologię?".
- A. Traczyk: „GeoCiek".
- P. Migoń: „Konkurs wiedzy geomorfologicznej".

Po prelekcjach wieczorek geomorfologiczny (ok 19).

W niedzielę 26 listopada po śniadaniu (godz. 8.30) około godzinny 10, po wykonaniu zdjęcia grupowego, spacer po Lewinie i okolicy. Powrót do Wrocławia pociągiem po godz. 13 lub 14 (bezpośrednie połączeniado Wrocławia).

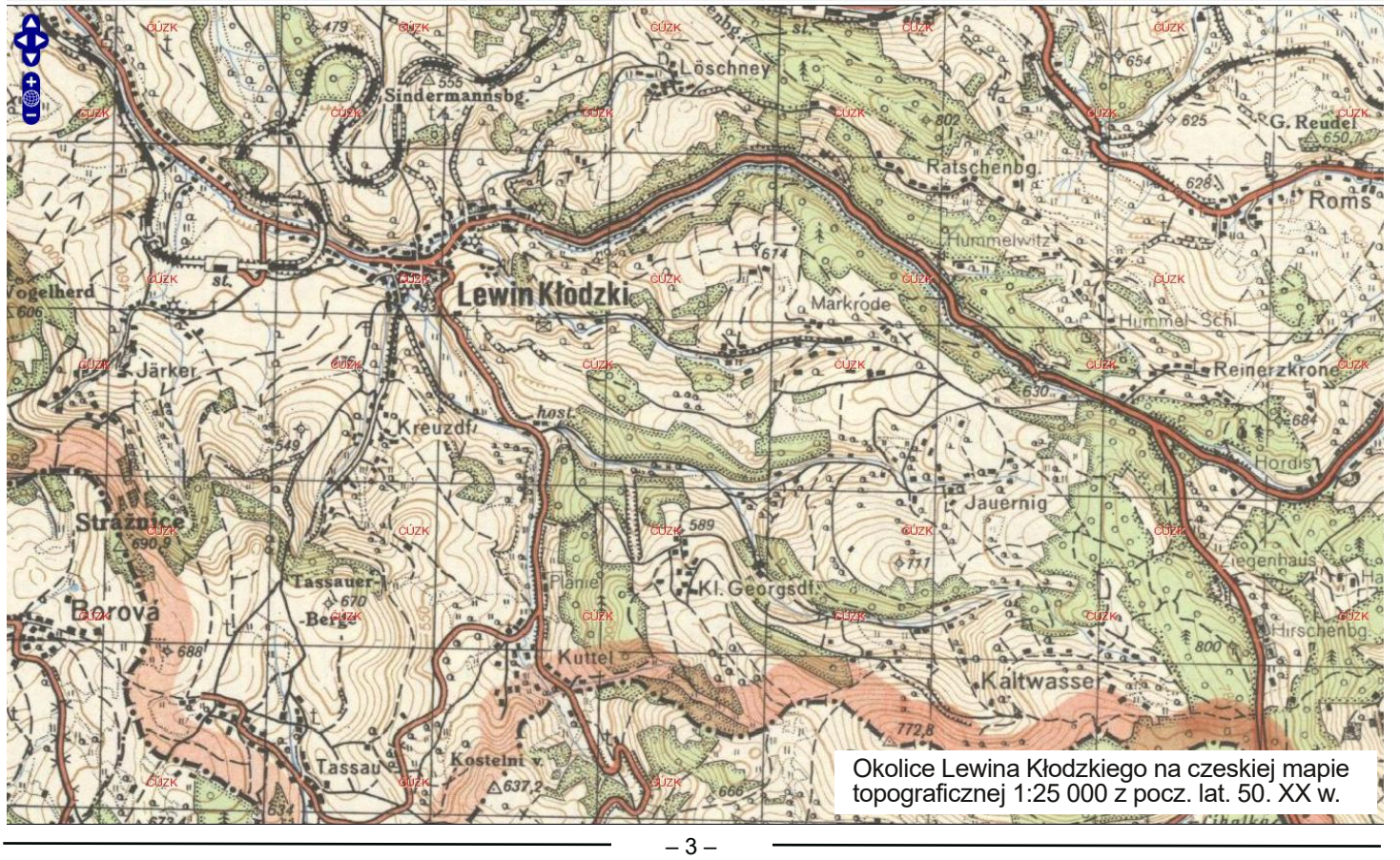

Okolice Lewina Kłodzkiego na czeskiej mapie topograficznej 1:25 000 z pocz. lat. 50. XX w.

Sprawozdanie z XIII Dnia Geomorfologa

Kowalowa (Góry Kamienne) 19 – 20 XI 2016 r.

Ten dzień nie zapowiadał się pogodnie. Pomimo tego, że z Wrocławia wyjechaliśmy pociągiem o godzinie 7.20, nadal było szaro i pochmurno. Przejazd do Boguszowa-Gorców Wschodnich przebiegał komfortowo, sprawnie i szybko po częściowo zrewitalizowanej trasie kolejowej do Jeleniej Góry. Niestety już w Wałbrzychu Szczawienko na szybach pociągu pojawiły się ślady deszczu i to nie była jedyna zła wiadomość. Okazało się bowiem, że na nasz pociąg nie dotarł z powodu zaspania Piotr A. W okolicy Wałbrzycha Miasto uzyskaliśmy informację, że Piotr „goni" nas opóźnionym o 100 minut pociągiem TLK do Jeleniej Góry. Podobno obsługa pociągu TLK poradziła Piotrowi, aby wysiadł na stacji Wałbrzych Miasto i dalej kierował się na autobus linii nr 2 do Boguszowa—Gorców. Okazało się, że ta informacja podana została za późno i Piotr jechał dalej w kierunku Jeleniej Góry. Sytuacja wydawała się o tyle „dramatyczna", że jego pociąg od Wałbrzycha nie zatrzymywał się na pomniejszych stacjach. My do Boguszowa Wschodniego dotarliśmy planowo kilka minut przed godziną 9. Ponieważ siąpił drobny deszcz to oficjalne rozpoczęcie XIII Dnia Geomorfologa, połączone z degustacją pierniczków (po sztuce na osobę) wyprodukowanych przez Olę M., miało miejsce pod zadaszeniem przy nieczynnym budynku dworca. W trakcie tego pierwszego postoju uświadomiliśmy sobie, że za kilka minut przejeżdżać będzie pociąg TLK z Piotrem. I rzeczywiście w jednym z ostatnich wagonów dojrzeliśmy Piotra. Pomachaliśmy mu, mając nadzieję, że jakoś dotrze do nas z Sędzisławia lub Marciszowa i ruszyliśmy w drogę.

Pierwszym punktem programu wycieczki było zwiedzenie Kuźnic Świdnickich, które są dosyć dobrze zachowanym przykładem osiedla górniczego z przełomu XIX/XX w. W Kuźnicach, zgodnie z życzeniem, zatrzymaliśmy się pod sklepem (zakupy napoi, wyrobów cukierniczych itp.). Pod sklepem staliśmy klika minut i chyba Monika zorientowała się, że nie ma wśród nas Basi S. Po jakimś czasie ujrzeliśmy jak Basia idzie z kimś w naszym kierunku od strony dworca. Okazało się, że to był Piotr, który wysiadł w Boguszowie-Gorcach i przeszedł piechotą, po torach do stacji Boguszów-Gorce Wschodni! Teraz już mogliśmy spokojnie wyruszyć w trasę na Dzikowiec.

Początkowo było łatwo i przyjemnie, z postojem przy dawnym pomniku „wyzwolicieli i umacniaczy władzy". … itd. itp. W tym miejscu przerwyam moją relację. Więcej będzie w v. 2.0 Biuletynu dostępnej wkrótce na stronie internetowej Zakładu Geomorfologii :)

Andrzej Traczyk
Wrocław, 17 XI 2017

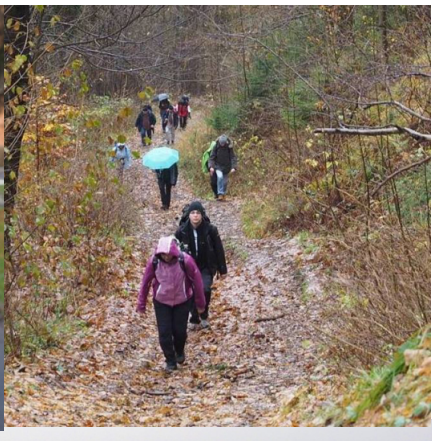

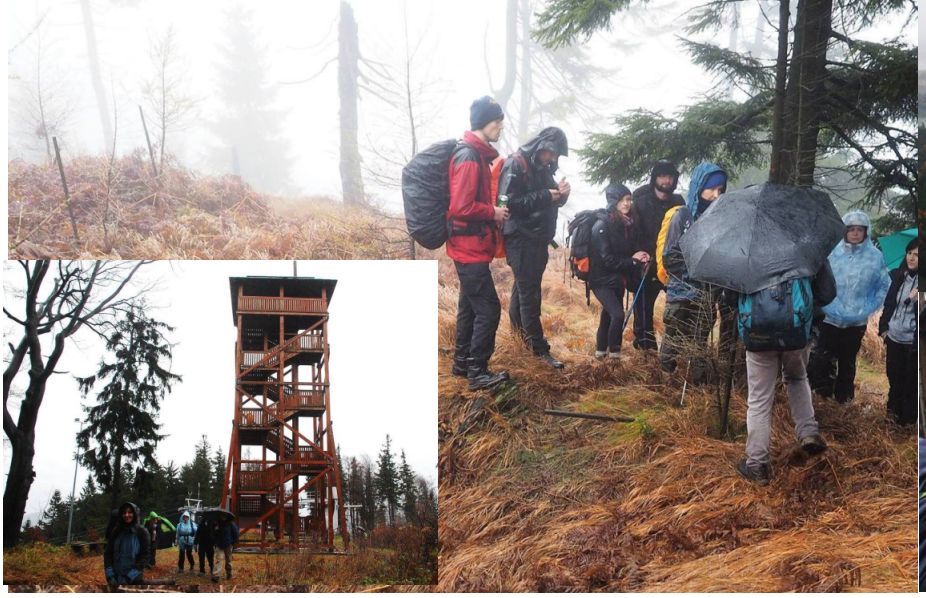

XIV DG

Wzgórza Lewińskie – nieznany mikroregion Sudetów Środkowych

Wzgórza Lewińskie należą do mniej poznanych pod względem geomorfologicznym części Sudetów Środkowych. Nie jest to obszar trudno dostępny pod względem orograficznym czy też komunikacyjnym, a wręcz przeciwnie. Łatwo tu dojechać samochodem, a ostatnio, po reaktywacji i remoncie linii kolejowej Kłodzko – Kudowa, również i pociągiem. Uwaga badaczy Sudetów skupiała się jednak głównie na Górach Stołowych i różnorodnych elementach rzeźby piaskowcowej. Obszar Wzgórz Lewińskich traktowany jest jako strefa tranzytowa, którą trzeba pokonać, aby dostać się na wierzchowinę Gór Stołowych. W literaturze geomorfologicznej praktycznie nie ma żadnej szczegółowej charakterystyki tego obszaru. Ogólne opisy rzeźby znajdujemy w opracowaniu monograficznym dotyczącym Gór Stołowych – Parku Narodowego Gór Stołowych (Witkowski i in. 2008), w objaśnieniach do szczegółowej mapy geologicznej Sudetów w skali 1:25 000 (arkusze Jeleniów, Lewin Kłodzki, Duszniki Zdrój) czy też w niektórych artykułach naukowych dotyczących budowy geologicznej tej części Sudetów (np. Gierwielaniec 1965).

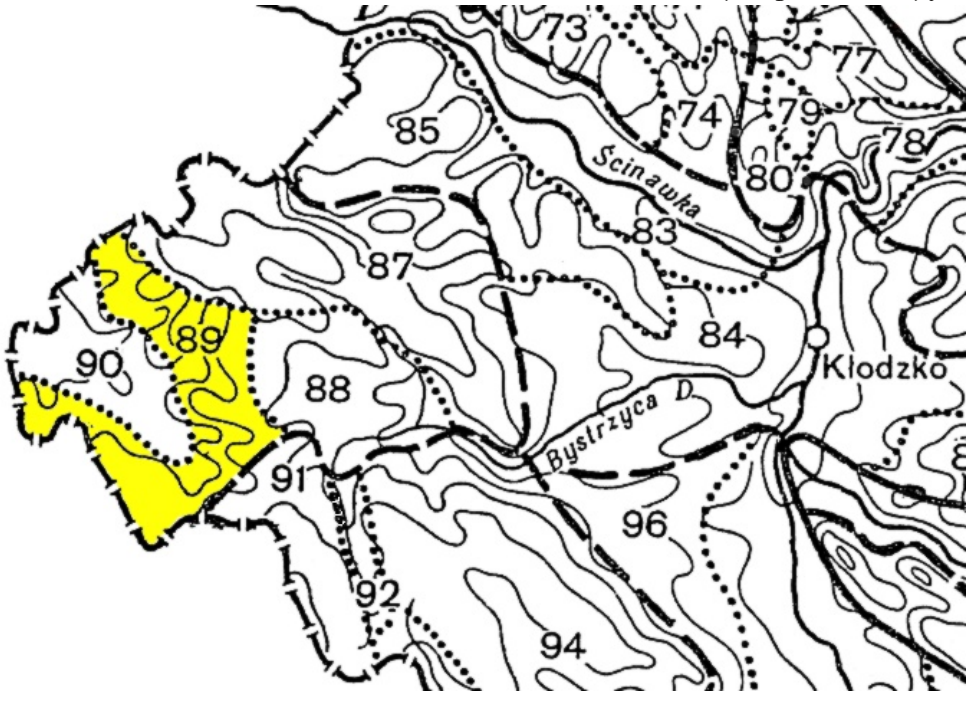

Ryc. 1. Wzgórza Lewińskie (jednostka nr 89) na mapie podziału fizyczno–geograficznego Sudetów W. Walczaka (1968). Objaśnienia pozostałych jednostek: 87 – Stoliwo Gór Stołowych, 88 – Obniżenie Dusznickie, 90 – Obniżenie Kudowy, 91 – Góry Orlickie.

Problem stanowi w tym przypadku również i określenie zasięgu tego mikroregionu i jego przyporządkowania do nadrzędnych jednostek podziału fizycznogeograficznego. W popularno–naukowej książce „Ziemia Kłodzka", Walczak (1961) wymienia Wzgórza Lewińskie łącznie z Obniżeniem Dusznickim, wskazując przy tym, że są one „oddzielone od Kotliny Kłodzkiej zagrodą Gór Stołowych." (s. 5). W dalszej części tej publikacji opisuje Wzgórza Lewińskie w następujący sposób: „Na północy połączenie Gór Orlickich i Stołowych stanowi wododziałowy garb Wzgórz Lewińskich, rozczłonkowany poprzecznymi obniżeniami na szereg kopulastych i stożkowych szczytów (...). Garb ten na zachodzie budują łupki łyszczykowe (...) leżą na nich płaty górno–kredowych margli i piaskowców. W jego północno–zachodniej części występują granity, (...), a niżej, na skłonie ku zachodowi – zlepieńce permskiego czerwonego spągowca" (Walczak 1961, s. 46). Na podstawie tego opisu można sądzić, że Walczak (1961) zaliczał do Wzgórz Lewińskich również teren obejmujący granitowy masyw Kudowy. Wspomina przy tym, że nawet Góra Parkowa (477 m), wznosząca się nad uzdrowiskiem kudowskim należy jeszcze do Wzgórz Lewińskich.

W podobnej manierze wyżej cytowany autor opisuje interesujący nas mikroregion w monografii Sudetów (Walczak 1968). W opracowaniu tym znajdujemy informację, że Wzgórza Lewińskie obejmują obszar wzniesień przylegający od południa do krawędzi płaskowyżu Gór Stołowych, strefę wododziałową między Bystrzycą Dusznicką a Darnkowskim Potokiem i Klikawą oraz obszar wzniesień rozciągający się wzdłuż granicy państwowej na odcinku od Koziej Hali po Kudowę – Słone. Na schematycznej mapie podziału fizjograficznego Sudetów (ryc. 1) Walczak (1968) przeprowadza północną granicę Wzgórz Lewińskich u podstawy progu strukturalnego Skalniaka (915 m n.p.m.), Narożnika (849 m) i Kopy Śmierci (825 m). Tym samym do obszaru Wzgórz Lewińskich zaliczona została Rogowa Kopa (793 m) z formami piaskowcowych ostańców wierzchowinowych, określanych w literaturze krajoznawczej jako tzw. „Sawanna Łężycka" (Staffa i in. 1992). Co do sposobu – precyzji przeprowadzenia granic na omawianej mapie można mieć poważne zastrzeżenia. Wyznaczone zostały one bowiem często niezgodnie z przebiegiem schematycznie zobrazowanych poziomic i orografią terenu. Przykładowo na mapie tej (ryc. 1) dostrzec można, że północna granica Obniżenia Dusznickiego sięga daleko w obręb stoliwa Gór Stołowych (aż po dolinę Czerwonej Wody – sic), a granica zachodnia biegnie działem wodnym między Bystrzycą Dusznicką a Klikawą (Bystrą).

W powszechnie wykorzystywanym podziale fizyczno-geograficznym Polski autorstwa Kondrackiego (1988) w Sudetach nie wyróżniono Wzgórz Lewińskich. Kondracki (1988) obszar położony pomiędzy Górami Orlickimi a Stołowymi określa jako Pogórze Orlickie (jednostka nr 332.51). W krótkim opisie tej jednostki podaje on, że Pogórze Orlickie „Obejmuje zbudowane ze skał paleozoicznych, granitów i kredy wzgórza i obniżenia, na południe od gór Stołowych i

na zachód od Gór Orlickich, (…). W granicach Polski znajduje się niewielki fragment tego mezoregionu w okolicach uzdrowiska Kudowy, położony już w dorzeczu Łaby i obejmujący ok. 65 km² (po stronie Czeskiej 1593 km²).” (Kondracki 1988, s. 390–391).

W nowszej publikacji wyżej cytowanego autora okolice Lewina Kłodzkiego opisane zostały jako fragment Pogórza Orlickiego. Kondracki (1994) przy opisie tej jednostki fizyczno-geograficznej wspomina jednak o Wzgórzach Lewińskich. Na stronie 177 znajdujemy następujący tekst: „Pogórze Orlickie (…). W granicach Polski znajduje się tyko niewielki fragment tego mezoregionu w okolicach Lewina i Kudowy Zdroju (…), położony w dorzeczu Łaby (Metuji) i obejmujący około 65 km², podczas gdy cały ten region ma 1280 km² powierzchni. W polskiej części wyróżnia się Wzgórza Lewińskie (Grodziec 803 m) i Obniżenie Kudowy.” Ta dodatkowa uwaga wprowadza jednak kolejne problemy interpretacyjne. Skoro cały ten obszar ma w podziale rangę mezoregionu, to wspomniane przez Kondrackiego (1994) Wzgórza Lewińskie i Obniżenie Kudowy muszą stanowić jednostki podrzędne, a więc mikroregiony, podczas gdy w podziale Walczaka (1968) są one równorzędne Górom Stołowym czy Orlickim. Ponadto Kondracki (1994) nie precyzuje dokładnie granic opisywanego mezoregionu, posługując się jedynie opisem wskazującym jakie zespoły skalne budują tę jednostkę („… obejmuje zbudowane z granitu, skał paleozoicznych i kredowych wzgórza, położone na zachód i północo-zachód od Gór Orlickich...” s. 177).

Jednoznacznej delimitacji Wzgórz Lewinskich nie zawierają również szczegółowe opracowania krajoznawcze i przewodniki turystyczne dla tego regionu. W „Słowniku geografii turystycznej Sudetów” (Staffa i in. 1992) we wstępie podany jest przebieg południowej granicy Gór Stołowych. Autorzy określają ją w następujący sposób: „Granicę południową Gór Stołowych umownie można poprowadzić wzdłuż linii Kudowa Zdrój – Dańczów – Kulin Kłodzki – Duszniki Zdrój i dalej na wschód przełomową doliną Bystrzycy Dusznickiej do Polanicy Zdroju, (...)” (Staffa i in 1992, s. 11). Na mapie podziału regionalnego (ryc. 2) obszar Gór Stołowych opisany jest jako „Stoliwo Gór Stołowych”, a więc obszar o charakterze płaskowyżu, którego przewodnie cechy morfologiczne warunkowane są poziomym zaleganiem warstw skalnych. Biorąc pod uwagę, że obszar między Łężycami a Kudową Zdrojem budują granity, a skały osadowe (wieku permskiego i górnokredowego) pojawiają się ponownie na południe od linii Lewin Kłodzki – Kudowa Zdrój, trudno uznać ten podział za właściwy (stoliwo zbudowane z granitów?).

W przewodniku po Górach Bystrzyckich i Orlickich Mazurski (1993) podaje przy okazji opisu Lewina Kłodzkiego taką informację: „(…) duża wieś, malowniczo położona nad Bystrą (Klikawą) u ujścia do niej Wyżnika, między Wzgórzami Lewińskimi od pn. a podnóżem Gór Orlickich od pd.” (s. 52). Z tego opisu wynika, że Wzgórza Lewińskie wg Mazurskiego (1993) obejmują obszar położony wyłącznie na północ od doliny Bystrej (Klikawy). Teren rozciągający się na południe od Lewina Kłodzkiego należy zatem już do Gór Orlickich. Inaczej zasięg tych Wzgórz ujmuje Staffa (1996). Na stronie 11 przewodnika po Górach Stołowych autor ten pisze w następujący sposób na temat Wzgórz Lewińskich: „Na południe od Gór Stołowych,

Ryc. 2. Podział regionalny zachodniej części Ziemi Kłodzkiej (oprac. M. Staffa, źródło: Staffa i in. 1992).

pomiędzy nimi a Górami Orlickimi, leżą Wzgórza Lewińskie. Ciągną się one pomiędzy obniżeniem Kudowy na zach. wzdłuż doliny Dańczówki i Brameckiej Wody w Obniżeniu Dzusznickim na wsch. Na pd. sięgają do granicy polsko–czeskiej, a na wsch. przyjmuje się za ich granicę przeł. Polskie Wrota (660 m) i dolinę Bystrej.” (Staffa 1996, s. 11).

Na koniec tej kwerendy warto przytoczyć dwie nowsze prace naukowe traktujące o Górach Stołowych (Zgorzelski 1999) i o przyrodzie Dolnego Śląska (Żelaźniewicz 2015). W pierwszej z nich lokalizacja Wzgórz Lewińskich podana jest przy okazji ogólnej charakterystyki Gór Stołowych. Autor tej części opracowania opisuje granice tych Gór w następujący sposób: „Obszar ten jest od północy ograniczony Obniżeniem Radkowskim, za którym znajdują się Wzgórza Ścinawskie, od zachodu (sic – przyp. mój) Kotliną Kłodzką, a od południa Obniżeniem Dusznickim oraz Wzgórzami Lewińskimi opadającymi dalej na południe do Obniżenia Kudowy.” (Zgorzelski 1999, s. 9). Z przytoczonego fragmentu wynika, że Zgorzelski (1999) uznaje za Wzgórza Lewińskie wyłącznie granitowe wzniesienia rozciągające się na południe od masywu Skalniaka (915 m) w Górach Stołowych i sięgające do Kudowy–Zdroju.

Najnowszą wersję podziału regionalnego Dolnego Śląska i Sudetów zawiera rozdział autorstwa Migonia i Kasprzaka (2015) zamieszczony w opracowaniu monograficznym „Przyroda Dolnego Śląska”. Autorzy tego rozdziału na mapie podziału regionalnego Dolnego Śląska (ryc. 1, na str. 20 – oprac. P. Migoń) w zachodniej części Ziemi Kłodzkiej wyróżniają jedynie Góry Stołowe (łącznie z obszarem granitowym koło Kudo-

wy–Zdroju) oraz Góry Orlickie. W opisie szczegółowym piszą, że „Do Gór Stołowych są także zaliczane silnie rozczłonkowane grzbiety powyżej Kudowy–Zdroju, zbudowane ze skał granitowych (...)" (s. 26). Z dalszej części tego opisu wynikałoby, że to zaliczenie granitowych grzbietów do Gór Stołowych, ma związek z ochroną unikatowej rzeźby (piaskowcowej?) masywu oraz powołaniem w 1993 r. Parku Narodowego Gór Stołowych. Na kolejnej stronie jest mowa o Górach Orlickich i przy okazji pojawia się nazwa fizjograficzna Wzgórza Lewińskie: „Do Pogórza Orlickiego są zaliczane Wzgórza Lewińskie (Grodczyn, 803 m) wokół Lewina Kłodzkiego, przechodzące bez wyraźnej granicy krajobrazowej w pd.-zach., granitową część Gór Stołowych." (s. 27).

Podsumowując przeprowadzone studia literaturowe należy stwierdzić, że odwiedzany przez nas, w ramach obchodów XIV Dnia Geomorfologa, region Sudetów Środkowych nie posiada ścisłego umocowania w podziale fizycznogeograficznych Sudetów. Wątpliwości budzić może przede wszystkim zaliczanie obszaru granitowego do płaskowyżu Gór Stołowych. Jeśli uznać, że Wzgórza Lewińskie stanowią przedłużenie Gór Orlickich, to powinny być one ograniczone od północy doliną Jastrzębnika (dopływ Bystrzycy Dusznickiej), Wyżnika i Bystrej (dopływ Metuji). W takim przypadku poza zasięgiem Wzgórz pozostawałby grzbiet Grodczyna (803 m) z Gomołą (733 m – zamek Homole). Należałoby zatem tę granicę przesunąć bardziej na północ do doliny Brameckiej Wody (ciek spływający przez Słoszów) oraz doliny cieku spływającego od Kulina (siodło między Grodczynem a grzbietem odchodzącym na południe od Rogowej Kopy) do Dańczówki. W ten sposób Darkowskie Wzgórza oraz bezimienny obszar położony na zachód od doliny Dańczówki i na północny–wschód od szosy Kudowa–Zdrój (Błonie) – Jerzykowice Wielkie – Dańczów, zostałby wydzielony jako osobna jednostka krajobrazowa o zupełnie odmiennej niż Góry Stołowe morfologii (ryc. 3). Typowe dla rzeźby tego obszaru są liczne zaokrąglone grzbiety silnie rozczłonkowane stosunkowo krótkimi i głębokimi dolinami rzecznymi. Pod względem „administracyjnym" teren ten przypisany jest do Gór Stołowych (obszar PNGS), jednak powinien być on wyróżniony jako odrębna jednostka podziału fizycznogeograficznego (np. pod nazwą Wzgórza Jakubowickie). Brak takiego wydzielenia, jak to widać na podstawie przytoczonej wyżej literatury, sprawia, że zasięg przestrzenny Wzgórz Lewińskich jest różnie ujmowany przez poszczególnych autorów zajmujących się regionalizacją Sudetów. Na tym przykładzie widać również, że w kwestii podziału fizycznogeograficznego oraz geomorfologicznego Sudetów istnieje szereg problemów, które wymagają zastanowienia, dyskusji i rozwiązania.

Literatura

Gierwielaniec J., 1965, Budowa geologiczna okolicy Kudowy Zdroju, Biul. Inst. Geol. 185, Z badań geologicznych na Dolnym Śląsku. 11, s. 23–90.

Kondracki J., 1988, Geografia fizyczna Polski, PWN, Warszawa, wyd. VI, 463 s.

Kondracki J., 1994, Geografia Polski. Mezoregiony fizyczno-geograficzne, Wyd. Nauk. PWN, Warszawa, 340 s.

Mazurski K. R., 1993, Góry Bystrzyckie i Orlickie, Oficyna Wyd. PTTK Sudety, Wrocław, 142 s.

Migoń P., Kasprzak M., 2015, Regiony fizycznogeograficzne, [w:] A. Żelaźniewicz (red.), Przyroda Dolnego Śląska, PAN Oddział we Wrocławiu, Wrocław, s. 19-36.

Staffa M., 1996, Góry Stołowe. Przewodnik turystyczny, Wyd. PTTK „Kraj", Warszawa, 256 s.

Staffa M., Janczak J., Mazurski K. R., Zając C., Czerwiński J., 1992, Góry Stołowe, Słownik geografii turystycznej Sudetów, t. 13, Wyd. PTTK „Kraj", Warszawa, Kraków, 280 s.

Walczak W., 1961, Ziemia Kłodzka, Sport i Turystyka, Warszawa, 195 s.

Walczak W., 1968, Sudety. Dolny Śląsk, cz. I., PWN Warszawa, 384 s.

Witkowski A., Pokryszko B. M., Ciężkowski W. (red.), 2008, Przyroda Parku Narodowego Gór Stołowych, Park Narodowy Gór Stołowych, Kudowa–Zdrój, 404 s.

Zgorzelski M. (red.), 1999, Góry Stołowe, Wyd. Akad. Dialog, Warszawa, 256 s.

Żelaźniewicz A. (red.), 2015, Przyroda Dolnego Śląska, PAN Oddział we Wrocławiu, Wrocław, 528 s.

Andrzej Traczyk, 2017

Wzgórza Lewińskie widok ze Skalniaka (915 m) w Górach Stołowych. Panorama wygenerowana w programie MicroDEM, NMW Sudetów 10×10 m (K. Jancewicz)

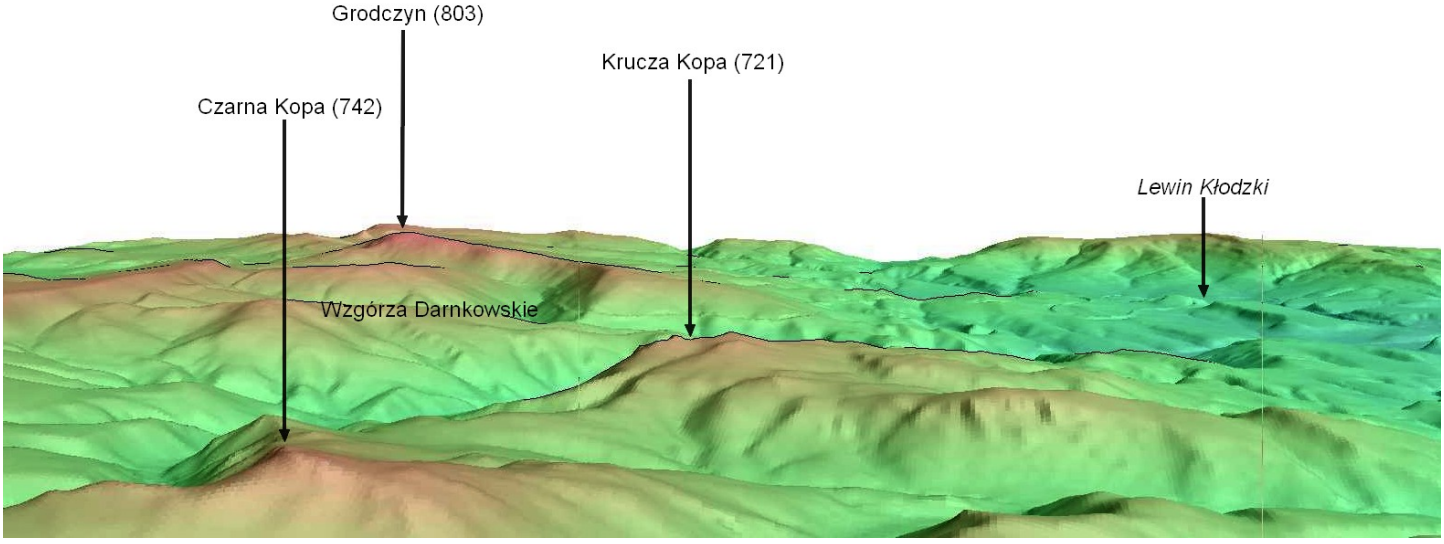

Przemysł wydobywczy Wzgórz Lewińskich

Wzgórza Lewińskie pomimo złożonej budowy geologicznej nie należą do obszarów bogatych w surowce mineralne. Są tu wprawdzie różnorodne skały krystaliczne (są to głównie łupki łyszczykowe, granity, granodioryty, sjenogabra, amfibolity) oraz osadowe (karbońskie piaskowce, zlepieńce i łupki ilaste, permskie zlepieńce i arkozy oraz górnokredowe piaskowce i margle), ale brak w nich większych złóż rud metalicznych [1], które w innych częściach Sudetów były wydobywane już od wczesnego średniowiecza. Budowa

Pozostałości kamieniołomu i wapiennika na Krzyżowej Hali koło Dusznik Zdroju (źródło: Fotopolska.eu).

geologiczna wskazuje natomiast, że jest to region zasobny w surowce skalne, jednakże również i w tym przypadku źródła historyczne i mapy nie wskazują, aby obszar ten wyróżniał się pod tym względem na tle innych regionów Sudetów. Górnictwo nie odgrywało tu nigdy przewodniej roli. Na przestrzeni wieków był obszar, w którym rozwijało się rolnictwo, przemysł drzewny oraz rzemiosło usługowe, chałupnicze tkactwo i szklarstwo.

Północno-zachodnią część Wzgórz Lewińskich budują czerwone granity monzonitowe tworzące tzw. masyw Kudowy. Granity te, jak i inne skały krystaliczne nie były jednak pozyskiwane na szerszą skalę. Między Kudową, Dusznikami a Lewinem Kłodzkim na starych mapach topograficznych można dostrzec jedynie kilka małych kamieniołomów, w których wydobywano te skały na lokalne potrzeby budowlane. Można przypuszczać, że ze względu na mało korzystne właściwości geotechniczne (nieregularność spękań, przefałdowanie) w kamieniołomach tych pozyskiwano kamień łamany, który wykorzystywany był na fundamenty, podmurówki itp. Łupki łyszczykowe współcześnie pozyskiwane są w jednym kamieniołomie zlokalizowanym w górnej części terenu dawnej wsi Jawornica. Są to skały drobnoziarniste o wyraźnej strukturze łupkowej oraz srebrzystoszarym zabarwieniu z lekkim zielonkawym odcieniem. Łupek ten wykorzystywany jest jako materiał okładzinowy (płytki elewacyjne), do budowy chodników, ogrodzeń (murki, słupy) oraz kamień ozdobny do dekoracji ogrodów (informacje ze strony internetowej: http://www.kopalnia-lupka.pl).

Większe znaczenie gospodarcze miały wapienie krystaliczne występujące w postaci soczew występujących w obrębie serii łupków łyszczykowych należących do metamorfiku Gór Bystrzyckich i Orlickich. Na mapach topograficznych z przełomu XIX i XX w. (arkusze Messtichblatt 1:25 000: Lewin z 1906 roku, Bad Reinerz – 1911 r., Grunwald – 1884 r.) zaznaczono kilka czynnych kamieniołomów wapieni oraz 6 wapienników, które działały w Dusznikach, w Ludowem [2] (obecnie część Dusznik rozciągająca się przy szosie w kierunku przeł. Polskie Wrota nosi nazwę Wapienniki), na Koziej Hali przy drodze Orlickiej, w Zieleńcu przy Złotej Sztolni, w Zielonym (na północ od Góry Gomoła) oraz na SE skłonie grzbietu Grodczyna (803 m n.p.m). Na późniejszych wydaniach tych map z lat 20. i 30. XX w. brak już oznaczeń wapienników (KO – Kalkofen). Być może kres istnienia tych zakładów przeróbczych należy wiązać z małymi zasobami surowcowymi, a być może również, co może wydać się paradoksalne, z budową linii kolejowej do Kudowy. Lokalny przemysł wapienniczy ze względu na niską rentowność przypuszczalnie nie wytrzymał konkurencji ze strony dobrze skomunikowanych kolejowo zakładów położonych w Górach Kaczawskich (Wojcieszów) czy też w dolinie Bobru (okolice Wlenia).

Współczesne zasoby surowca węglanowego udo-

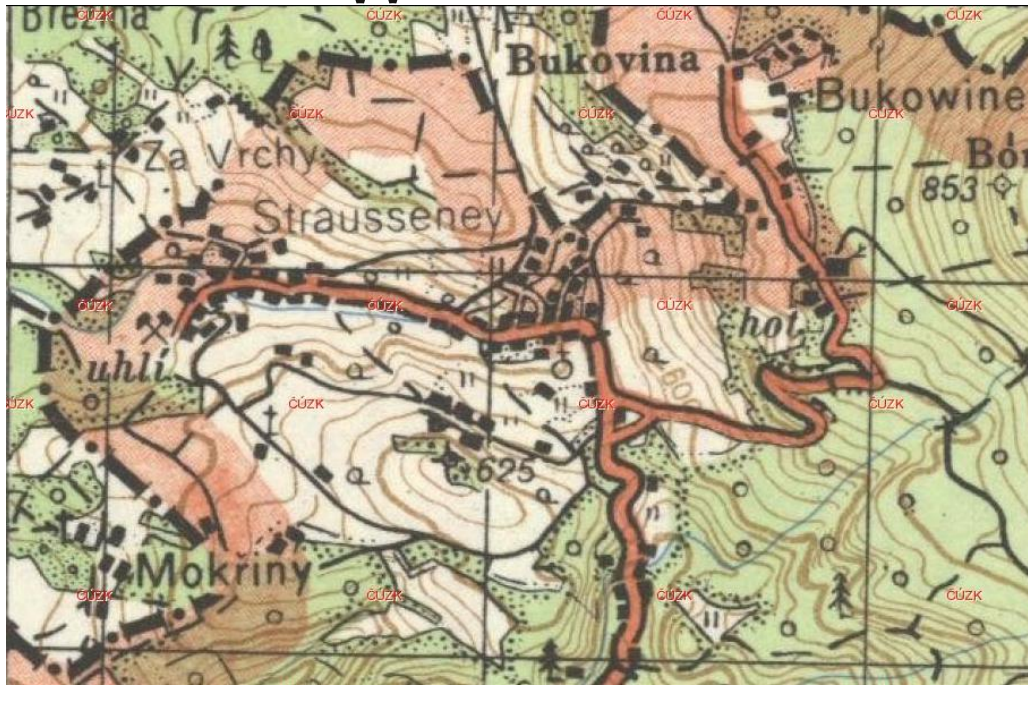

Kopalnia węgla kamiennego w Pstrążnej (Strausseney – „uhlí") na czeskiej mapie topograficznej z lat 50. ubiegłego wieku (źródło: CUZK).

kumentowane są jako złoże marmurów kalcytowych „Duszniki Zdrój (Kozicowa Hala)" przy szosie do Zieleńca (Bobiński i in. 2004). Marmury występują w formie soczewki, o średniej miąższości 30 m, wśród łupków łyszczykowych na powierzchni 1,4 ha a zatwierdzone zasoby szacowane są na 1126 tysięcy ton.

Zawartość kalcytu wynosi w tych skałach 97,1% a dolomitu 1,7%. Pomimo tych bardzo dobrych właściwości chemicznych złoże to nie jest obecnie eksploatowane. Trudno też przypuszczać, aby miało to się zmienić w najbliższej przyszłości, między innymi ze względu na jego występowanie w strefie ochronnej wód leczniczych Dusznik Zdroju.

Najbardziej pożądanym z punktu widzenia budowlanego są piaskowce górnokredowe budujące głównie płaskowyż Gór Stołowych. Pozyskiwane były one w kamieniołomach założonych wzdłuż południowego progu morfologicznym Gór Stołowych: dwa duże na stokach Skalniaka (915 m) oraz przy Skałach Puchacza (na N od Złotna) i kilka mniejszych w Łężycach i Złotnie (dolina Złotnickiego Potoku). W obrębie Wzgórz Lewińskich i Obniżenia Kudowy piaskowce kwarcowe wydobywano na potrzeby lokalne w kilku niewielkich kamieniołomach: m.in. w Czermnej, Jakubowicach, Kudowie i Słonem. Większość z nich została zarzucona po 1945 r.

Jako ciekawostkę można podać, że w omawianym regionie wydobywano w XIX i na początku XX wieku węgiel. Wzdłuż północno-wschodniej granicy masywu granitowego Kudowy, między Pstrążną a Czarną Kopą, ciągnie się bowiem pas wychodni górnokarbońskich skał osadowych (głównie zlepieńców i piaskowców) zawierających węgiel kamienny (Wojewoda 2008). Przeciętna szerokość tego pasa wynosi 200–250 m, ale w okolicy Pstrążnej przekracza 1 km. Na zachód od wsi, około 200 m od ówczesnej granicy Prusko – Austriackiej, powstała w 1805 r. kopalnia węgla kamiennego „Vilemina" (Chilarski 2009). Sztolnie wydobywcze istniały również w Pstrążnej. W latach 70. XIX w. przekształcono je w kopalnię „Clemens" i połączono ze starymi wyrobiskami po zachodniej stronie granicy (kopalnia ta zaznaczona jest na mapie topograficznej z 1919 r.). Jak podaje autor cytowanego opracowania czeska sztolnia „Vilemina" i sztolnie kopalni „Clemens" zatrudniały od 90 do 100 górników i personelu pomocniczego, a dzienne wydobycie węgla wahało się od 60 do 70 ton. Po II Wojnie Światowej prace górnicze wznowiono w 1949 r. jednakże ich głównym celem było poszukiwanie surowca uranowego, kopalnia została bowiem włączona do zakładu górniczego R1 w Kowarach. Poszukiwania uranu nie dały pomyślnych rezultatów i w 1952 roku na polecenie Rosjan wejścia do sztolni zaminowano i wysadzono (Chilarski 2009). Efekty dawnej działalności górniczej dały o sobie znać w latach 80. XX w., gdy w Pastrążnej w dwóch, na szczęście niezabudowanych, miejscach powstały niewielkie ale dosyć głębokie zapadliska.

Wydobycie kruszyw i surowców ilastych, ze względu na ich niewielkie i ograniczone zasoby na terenie Wzgórz Lewińskich miało również niewielkie znaczenie. Przegląd map topograficznych z przełomu XIX/XX w. wskazuje, że działało tu 5 cegielni (największa z nich koło Kudowy – na zachód od Parku Zdrojowego, 3 koło Dusznik, 1 w Zielonem na wysokości ponad 650 m n.p.m!). Ponadto na mapach zaznaczono 6 żwirowni (zapewne eksploatowano w nich utworzy rzeczne, ale również i zwietrzelinę piaskowców – 2 koło Słoszowa, 2 po zachodniej stronie Łężyc i 1 koło Dusznik), oraz piaskownię w Kulinie położoną na wysokości ponad 680 m n.p.m. Obiekty te, podobnie jak większość kamieniołomów, dzisiaj już nie istnieją. Proces ich likwidacji rozpoczął się już po 1945 r. Należy przy tym mieć na uwadze, że w większości były to małe, lokalne zakłady bazujące na surowcach zwietrzelinowych (zwietrzelinach skał marglistych – Kudowa Zdrój, glinach stokowych, zwietrzelinach ziarnistych skał krystalicznych i piaskowców).

Literatura:

Bobiński W., Gawlikowska E., Kłonowski M., Koźma J., Lis J., Pasieczna A., Wołkowicz S., 2004, Objaśnienia do mapy geośrodowiskowej Polski 1:50 000, arkusze Kudowa Zdrój (899) i Duszniki Zdrój (900), Państw. Inst. Geolog., Min. Ochrony Środ., Warszawa, 47 s.

Chilarski K., 2009, Kopalnie węgla w Pstrążnej, Pamiętnik Kudowski. Kwartalnik społeczno-kulturalny, Wyd. Muzeum Kultury Ludowej Pogórza Sudeckiego w Kudowie-Zdroju, 1(2), s. 10-12.

Gierwielaniec J., Sztuk T., 1977, Kras kopalny okolic Ludowej koło Dusznik Zdroju, Acta Uniw. Wratisl. 378, Prace Geol.-Min. 6.

Staffa M., Janczak J., Mazurski K. R., Zając C., Czerwiński J., 1992, Góry Stołowe, Słownik geografii turystycznej Sudetów, t. 13, Wyd. PTTK „Kraj", Warszawa, Kraków, 280 s.

Wojewoda J., 2008, Budowa geologiczna obszaru PNGS, [w:] A. Witkowski, B. M. Pokryszko, W. Ciężkowski (red.), Przyroda Parku Narodowego Gor Stołowych, PNGS, Kudowa–Zdrój, s. 24-37.

[1] W rejonie Gołaczowa i Dańczowa na początku XIX w. podjęto eksploatację rud żelaza, które występują w strefie kontaktu granitu kudowskiego z łupkami metamorficznymi. Rudę wydobywano w niewielkich kopalniach odkrywkowych i sztolniach. Surowiec dowożono i przetapiano w nowo wybudowanej hucie w Zieleńcu (rejon Hutniczego Potoku). Ze względu na wyczerpanie znanych zasobów prace górnicze stosunkowo szybko wstrzymano. W 1902 i 1922 roku prowadzono prace rozpoznawcze ale nie przyniosły one pozytywnych rezultatów. Ponowne badania przeprowadzone w 1962 r. w rejonie Gołaczowa, Dańczowa i Jeleniowa wykazały, że ze względu na silne zaburzenia tektoniczne stref zmineralizowanych występujące w tym rejonie rudy żelaza nie mają znaczenia przemysłowego (źródło: http://www.redbor.pl/lokalizacje/golaczow.htm). Wg „Słownika geografii turystycznej Sudetów – Góry Stołowe" rudę żelaza w Gołaczowie wydobywano już w latach 70. XV w. Wydobycie rud żelaza rozwinęło się w połowie XIV w. również w okolicy Dusznik. Surowiec wytapiano w miejscowej kuźnicy wzmiankowanej już w 1408 r. Złoża te szybko się wyczerpały i górnictwo upadło (Staffa i in. 1992).

[2] W wyrobisku zaopatrującym ten wapiennik występowały formy krasowe opisane przez Gierwielańca i Sztuka (1977).

Andrzej Traczyk, 2017

Wzgórza Lewińskie w literaturze geomorfologicznej

Wzgórza Lewińskie nie posiadają własnej literatury geomorfologicznej. W opracowaniach geologicznych i fizycznogeograficznych znajdujemy jedynie ogólne i skrótowe opisy rzeźby tego obszaru. Również północno–zachodni granitowy fragment Wzgórz, pomimo tego iż objęty jest granicą Parku Narodowego Gór Stołowych, nie został jak do tej pory szczegółowo opisany. Można powiedzieć, że pod względem zainteresowania geomorfologicznego Wzgórza Lewińskie pozostają w cieniu Gór Stołowych, które na przestrzeni ostatnich lat były intensywnie eksplorowane naukowo. Wbrew temu co zostało podane w tytule zamieszczony poniżej spis literatury odnosi się zatem do rezultatów badań prowadzonych na terenie Gór Stołowych. Przedstawia ponadto wybiórczo jedynie publikacje, które ukazały się od początku lat 90. ubiegłego wieku.

Chmal H., Parzóch K., Potocki J., Traczyk A., 1999, Komentarz do mapy geomorfologicznej sporządzonej dla terytorium Parku Narodowego Gór Stołowych, [w:] M. Zgorzelski (red.), Góry Stołowe, Wyd. Akademickie Dialog, Warszawa, s. 44–49.

Duszyński F., Migoń P., 2015, Boulder aprons indicate long–term gradual and non–catastrophic evolution of cliffed escarpments, Stołowe Mts, Poland, Geomorphology, 250 (2015), s. 63–77

Duszyński F., Migoń P., 2017, Zespół skalny Dziedzińca na płaskowyżu Skalniaka w Górach Stołowych, Przyroda Sudetów, 20, s. 199–218.

Duszyński F., Migoń P., Kasprzak M., 2016, Underground erosion and sand removal from a sandstone tableland, Stołowe Mountains, SW Poland, Catena, 147, s. 1–15.

Duszyński F., Migoń P., Strzelecki, M. C., 2015, The origin of sandstone boulder aprons along the escarpments of the Stołowe Mountains: are they all rockfall–derived? A new insight into an old problem using the CONEFALL 1.0 software, Bulletin of Geography. Physical Geography Series, 8(8), s 19–32.

Duszyński F., Parzóch K., 2016, Czy w Górach Stołowych wędrują bloki?, Przyroda Sudetów, 19, s. 189–210.

Kasprzak M., 2013, The Stołowe Mountains – studies in geo morphometry and new facts about landforms, [w:] P. Migoń, M. Kasprzak (eds.), Sandstone landscapes. Diversity, ecology and conservation. Proc. Of the 3rd Intern. Conf. On Sandstone Lanscapes, Kudowa–Zdrój (Poland), 25–28 April 2013, Dept. of Geography and Regional Development, Univ. Of Wrocław, Wrocław, s. 77–84.

Kasprzak M., Migoń P., 2015, DEM–based analysis of geomorphology of a stepped sandstone plateau, Stołowe Mountains (SW Poland), Zeitschrift für Geomorphologie, 58(Suppl. 4), s. 247–270

Kasprzak M., Waroszewski J., Pawlik Ł., 2014, Obrazowanie elektrooporowe podłoża na obszarze o budowie płytowej – uwagi na temat stoków i cech pokryw stokowych w zależności od litologii (przykład Gór Stołowych, Sudety Środkwoe), V Warsztaty Geomorfologii Strukturalnej „Strukturalne i litofacjalne uwarunkowania rozwoju rzeźby Roztocza w aspekcie historii tektoniczno–basenowej Karpat i zapadliska przedkarpackiego", Zwierzyniec–Józefów–Horyniec, 24–26 września 2014 r., Komisja Geomorf. Strukturalnej SGP, Państw. Inst. Geologiczny – Państwowy Inst. Badawczy, Dyr. Roztoczańskiego Parku Narod., Wyd. Inst. Ochrony Przyrody PAN, Kraków–Zwierzyniec, s. 103.

Latocha A., 2010, Wpływ rzeźby antropogenicznej terenów wyludnionych na przebieg współczesnych procesów rzeźbotwórczych (przykład Gór Stołowych), [w:] „Dynamika procesów geomorfologicznych w różnych strefach klimatycznych – rzeźba i osady", Zakład Geomorfologii Wydz. Geografii i Studiów Regionalnych, Uniw. Warszawski, Stow. Geomorfologów Polskich, Warszawa 2–3 grudnia 2010, Streszczenia, s. 23.

Latocha A., Roszczewska M., 2011, Zmiany krajobrazu na terenie Parku Narodowego Gór Stołowych w ostatnich stu latach, Przyroda Sudetów, 14, s. 125–140.

Łach J., 2000, Skutki geomorfologiczne gwałtownej ulewy i powodzi w dolinie Bystrzycy Dusznickiej w lipcu 1998 roku, Materiały 49 Zjazdu PTG, Szklarska Poręba 20–24.09.2000, s. 33–36.

Migoń P., 2010, Geneza bloków piaskowcowych na Pustelniku (Góry Stołowe), Przyroda Sudetów, t. 13 (2010), s. 263–274.

Migoń P., 2013, Sandstone boulders as a source of building stone material – a contribution to the cultural heritage of the Stołowe Mountains, Central Europe, [w:] P. Migoń, M. Kasprzak (eds.), Sandstone landscapes. Diversity, ecology and conservation. Proc. Of the 3rd Intern. Conf. on Sandstone Landscapes, Kudowa–Zdrój (Poland), 25–28 April 2013, Dept. Of Geography and Regional Development, Univ. Of Wrocław, Wrocław, s. 117–120.

Migoń P., 2013, Longevity and residual sandstone boulders in the erosional relief of the Stołowe Mountains, Central Europe, [w:] P. Migoń, M. Kasprzak (eds.), Sandstone landscapes. Diversity, ecology and conservation. Proc. of the 3rd Intern. Conf. on Sandstone Landscapes, Kudowa–Zdrój (Poland), 25–28 April 2013, Dept. of Geography and Regional Development, Univ. of Wrocław, Wrocław, s. 121–126.

Migoń P., Kasprzak M., 2011, Morfologiczny zapis ruchów masowych na progach morfologicznych Gór Stołowych w świetle modelu wysokości o dużej rozdzielczości, Przyroda Sudetów, 11, s. 115–124.

Migoń P., Kasprzak M., 2012, Rzeźba północnego progu Gór Stołowych w rejonie Białej Skały, Przyroda Sudetów, 15, s. 155–168.

Migoń P., Kasprzak M., 2014, Tereny podmokłe na płaskowyżu Gór Stołowych w świetle parametryzacji powierzchni na podstawie topograficznego indeksu wilgotności (TWI), Studia Limnologica et Telmatologica, 8 (1), s. 57–68.

Migoń P., Kasprzak M., 2015, Analiza rzeźby stoliwa Szczelińca Wielkiego w Górach Stołowych na podstawie numerycznego modelu terenu z danych LiDAR, Przegląd Geograficzny, 87(1), s. 27–52

Migoń P., Kasprzak M., 2016, Pathways of geomorphic evolution of sandstone escarpments in the Góry Stołowe tableland (SW Poland): insights from LiDAR–based high–resolution DEM, Geomorphology, 260, s. 51–63.

Migoń P., Latocha A., Parzóch K., Kasprzak M., Owczarek P., Witek M., Pawlik Ł., 2011, Współczesny system morfogenetyczny Gór Stołowych, [w:] T. Chodak, C. Kabała, J. Kaszubkiewicz, P. Migoń, J. Wojewoda (red.), Geoekologiczne warunki środowiska przyrodniczego Parku Narodowego Gór Stołowych, Wyd. Wind, Wrocław, s. 1–52.

Migoń P., Szczepanik M., 2005, Amfiteatry skalne północno–wschodniego progu Gór Stołowych, Szczeliniec. Wydawnictwo Parku Narodowego Gór Stołowych, nr 9, s. 5–18.

Migoń P., Zwiernik M., 2006, Strukturalne uwarunkowania rzeźby północno–wschodniego progu Gór Stołowych, Przegl. Geogr., t. 78, z. 3, s. 319–338.
Owczarek P., Kassa A., 2011, Ocena tempa degradacji wybranych odcinków szlaków turystycznych Parku Narodowego Gór Stołowych w świetle badań dendrochronologicznych, Przyroda Sudetów, 11, s. 155–166.
Parzóch K., Kassa A., Owczarek P., 2010, Procesy rzeźbotwórcze i ich dynamika na szlakach turystycznych na terenie Parku Narodowego Gór Stołowych, [w:] „Dynamika procesów geomorfologicznych w różnych strefach klimatycznych – rzeźba i osady", Zakład Geomorfologii Wydz. Geografii i Studiów Regionalnych, Uniw. Warszawski, Stow. Geomorfologów Polskich, Warszawa 2–3 grudnia 2010, Streszczenia, s. 32.
Parzóch K., Migoń P., Latocha A., 2009, Geomorfologiczne efekty długotrwałego cofania stoków w rejonie Sawanny Łężyckiej w Górach Stołowych, Przyroda Sudetów, t. 12 (2009), s. 87–98.
Pawlik Ł., Kacprzak A., Musielok Ł., Bebak J., 2013, Distinct form of microrelief on steep slopes of the Rogowa Kopa, Stołowe Mts., SW Poland – inthe light of geomorphological and pedological evidence, [w:] P. Migoń, M. Kasprzak (eds.), Sandstone landscapes. Diversity, ecology and conservation. Proc. of the 3rd Intern. Conf. on Sandstone Landscapes, Kudowa–Zdrój (Poland), 25–28 April 2013, Dept. Of Geography and Regional Development, Univ. Of Wrocław, Wrocław, s. 132–138.
Remisz J., 2007, Strukturalne uwarunkowania rzeźby południowego progu Gór Stołowych, Przyroda Sudetów, t. 10, s. 253–268.
Remisz J., 2008, Strukturalne uwarunkowania rozwoju progów denudacyjnych Gór Stołowych, Landform Analysis, vol. 9, s. 41–44.
Synowiec G., 1999, Ocena wytrzymałości mas skalnych dla celów geomorfologicznych i jej zastosowanie dla stoków piaskowcowych Gór Stołowych, Czas. Geogr., t. LXX, s. 351–361
Synowiec G., 2000, Ocena wytrzymałości mas skalnych dla celów geomorfologicznych i jej zastosowanie dla stoków piaskowcowych Gór Stołowych, [w:] Dorobek i pozycja polskiej geomorfologii u progu XXI wieku. V Zjazd Geomorfologów Polskich, Toruń, 11–14 września 2000. Streszczenia referatów, komunikatów i posterów, s. 243–244.
Synowiec G., 2000, Wytrzymałość mas skalnych jako czynnik wpływający na formowanie się stoków skalnych na przykładzie stoków piaskowcowych Gór Stołowych, [w:] 49 Zjazd Polskiego Towarzystwa Geograficznego – Szklarska Poręba, 20–24 września 2000 r. Streszczenia referatów komunikatów i posterów, s. 90–91.
Synowiec G., 2001, Rzeźba strukturalna Gór Stołowych w świetle klasyfikacji wytrzymałości mas skalnych, Acta Universitatis Nicolai Copernici, Geografia, t. XXXII, s. 215–222.
Witek M., 2013, Morfologia doliny Czerwonej Wody w Górach Stołowych, Przyroda Sudetów, t. 16(2013), s. 147–170.
Witek M., 2015, Morfologia koryt Kamiennego Potoku i jego głównych dopływów w Górach Stołowych, Przyroda Sudetów, 18 (2015), s. 199–220.
Witek M., Remisz J., 2013, Influence of structural features on the course of river channels – the Stołowe Mountains cas study, [w:] P. Migoń, M. Kasprzak (eds.), Sandstone landscapes. Diversity, ecology and conservation. Proc. of the 3rd Intern. Conf. on Sandstone Landscapes, Kudowa–Zdrój (Poland), 25–28 April 2013, Dept. of Geography and Regional Development, Univ. of Wrocław, Wrocław, s. 225–231.

Zestawił A. Traczyk, 2017

nie da się go pić. Powoduje to niezadowolenie mieszkańców zmuszanych do jego kupowania. O fakcie sprowadzania piwa do kaplicy i piciu przed ołtarzem nikt nie słyszał. Prześwietna rada zobowiązana zostaje pod groźbą kary grzywny do poprawy jakości piwa, lub sprowadzania go na własny koszt z innych miast. Kłodzko dnia 21.09.1787. Schroder." Browar lewiński przetrwał okres wojen śląskich i innych dziejowych zmian, jednak z końcem XIX wieku tj. w 1899 roku został ostatecznie zamknięty jako nierentowny (Kisza 2006).

No tak miało być o logo XIV DG, a tu obszerna dygresja na temat piwa, którego przecież od ponad 100 lat w Lewinie się nie warzy. Rozbierzmy zatem to logo na czynniki pierwsze. Na samej górze jest stylizowany napis „Geomorfologia". Pędzi ona na kółkach (dojazd i powrót z Lewina planowany jest szynobusem Kolei Dolnośląskich), a smuga dymu (spalin) ściele się nad nią. To akurat niedobrze – smog i te sprawy, chociaż jak widać geomorfologia prze do przodu, a że przy tym trochę zepsutego powietrza powstaje…, no cóż, kto nic nie robi … Ważniejsze jest po czym ta Geomorfologia pędzi. Ktoś odpowie: „no po torach" – racja, ale trzeba dodać, że te tory ułożone są na 27 metrowej wysokości wiadukcie. Ta kamienna (piaskowiec ciosowy z Gór Stołowych – być może z kamieniołomów, które istniały na progu stoliwa nad Łężyc?) konstrukcja wybudowana została w latach 1903–1905 pod nadzorem włoskich inżynierów. Wiadukt ma 120 metrów długości i poprowadzony jest po łuku nad doliną Bystrej, która przepływa przez Lewin.

Pod łukami mostu autor loga umieścił jakieś ikony zwierząt. Podobno to psy, chociaż już po opublikowaniu ryciny na stronach FB były głosy, że to miśki są. Pod lewym środkowym łukiem widoczna jest natomiast postać kobieca z uniesionymi ramionami. Skojarzenia mogą być różne, ale domyślamy się, że w ten sposób logotwórca chciał zwrócić uwagę na najsławniejszą osobowość związaną z Lewinem Kłodzkim – Violettę Villas. Ta światowej sławy śpiewaczka estradowa urodziła się w 1938 r. w Belgii, jednak okres młodzieńczy (do 1959 r.) spędziła w Lewinie Kłodzkim, gdzie po wojnie osiedli jej rodzice. Pod koniec swojej kariery w 1988 r. Villetta Villas powróciła do Lewina i zamieszkała w domu położonym nieopodal wiaduktu kolejowego. W Lewinie mieszkała aż do śmierci 5 grudnia 2011 r.

Tyle o logo XIVDG. A może bardziej dociekliwi dopatrzą się jakichś innych znaczeń?

AT

Kisza W., 2006, *Słów kilka o Lewińskim piwie*. Strona internetowa http://www.lewinklodzki.pl/, 2017-11-14.

DG LOGO

Promocja geomorfologii na żywym ciele

Deszyfracja loga XIV Dnia Geomorfologa nie powinno być trudne. Tym razem brak skojarzeń z przemysłem browarnianym (por. XII Dzień Geomorfologa w Pławnej i słynne, chociaż budzące kontrowersje, „butelkowe lwy pod skałkami"). Lewin Kłodzki nigdy nie zasłynął z produkcji piwa. W zapiskach historycznych pojawia się w tej sprawie rok 1597, gdy miasto zakupiło od Cesarza Rudofla II Habsburga przywilej warzenia własnego piwa. Browar wybudowano we wschodniej części rynku (por. ryc. na str. 2). Funkcjonował on ze zmiennym powodzeniem ponad 300 lat. Autor lokalnego serwisu historycznego Witold Kisza podaje, że „Piwo sprzedawane było w ratuszu i okolicznych gospodach, a także w innych miastach. Z czasem jednak jakość jego uległa takiemu pogorszeniu, że można je było sprzedawać w mieście i dwóch należących do miasta wioskach: Kotle i Krzyżanowie. Pozostałe wioski miały już prawo wyboru pomiędzy piwem z Lewina i Dusznik." Ciekawostką jest zachowany z tego okresu dokument zawierający doniesienie na Radę Miasta. Autorem donosu był podobno miejscowy smakosz niezadowolony z jakości lewińskiego trunku. Mieszkaniec sugerował w nim policji, że „Piwo nasze jest tak kiepskie, że nie da się go pić. Cierpią na tym wszyscy mieszkańcy. Prześwietna rada zamiast temu zaradzić, wymyka się wieczorami do kapliczki w Lasku Miejskim (...) (chodzi o Kaplicę pw. św. Jana Nepomucena – przyp mój). Tam – przesiadując przed ołtarzem, pan burmistrz Franz, pan radca Kruger i pan celnik do białego ranka raczą się z dala od współmieszkańców piwem przemyconym z Czeskiej Oleśnicy. Czego nie zdążą wypić sami, przemycają dalej w celu odsprzedania".

Konsumpcja trunku dobywała się zatem w miejscu ustronnym, ale położonym blisko miasta i spełniającym potrzeby objaśnienia przyczyn częstych wędrówek poza jego obręb. Wiadomo, jakby ktoś ciekawski zapytał, to zacni przedstawiciele Lewina mogli zawsze odpowiedzieć, że w kaplicy modlą się za pomyślność miasteczka oraz zabiegają o ochronę Świętego Jana Nepomuckiego przed powodzią. Jak wynika zatem z cytowanego donosu notable trochę przesadzili, bo sprowadzonego piwa było tak dużo, że jego nadwyżkami zaczęli pokątnie handlować w Lewinie. Aferę udało się, jak to zwykle bywa na szczytach władzy, jakoś zatuszować a zadanie poprawy jakości piwa spadło na barki Rady Miasta. Jak podaje W. Kisza (2006) w aktach zachowała się w tej sprawie odpowiedź radcy Schrödera z Kłodzka, który pisał tak: „Po przeprowadzeniu i zamknięciu dochodzenia policyjnego stwierdza się: prawdą jest że piwo jest tak złe, że

Dokończenie na poprzedniej stronie

© Zakład Geomorfologii IGRR UWr
Opracowanie: Andrzej Traczyk
Wrocław — 23 listopada 2017 r.
Skład wykonano w programie Scribus

Materiały do użytku wewnętrznego